

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
 เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๑
 ชั้นที่ ๕ ต่างหากจากจิต

สิ่งภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสต่างๆ มีอยู่ทั่วไปตลอดเวลาเมื่อมีสิ่งรับทราบกัน สิ่งเหล่านั้นจะสัมผัสสัมพันธ์ไม่ขาดวรรคขาดตอนกับสิ่งภายในคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ความมีสติ มีปัญญาเครื่องพิสูจน์กลั่นกรองกับสิ่งที่มาสัมผัสย่อมได้อุบายขึ้นมาเรื่อยๆ ท่านเรียกว่าฟังเทศน์ เมื่อสิ่งเหล่านั้นมาสัมผัสสัมพันธ์กับตัวเราย่อมเป็นการปลุกความรู้สึกขึ้นมา เมื่อจิตใจมีความตั้งมั่นต่อเหตุผลหรืออรรถธรรมอยู่แล้ว ก็ทราบได้ทั้งสิ่งดีและชั่วที่มาสัมผัส การพิจารณาตามนั้นเรียกว่าเรียนธรรม ปฏิบัติธรรม การเกิดข้อข้องใจขึ้นมาก็เกิดจากสิ่งเหล่านั้น

การพิจารณาแก้ไขข้อข้องใจจนปลดปล่อยตนไปได้ ก็อาศัยปัญญาพิจารณาให้ถูกทางตามหลักธรรมที่ท่านสอนไว้ จนผ่านพ้นไปได้เป็นพักๆ เป็นตอนๆ เรื่อยไปเรียกว่าเรียนความจริง ไม่ใช่เรียนให้เป็นความจำ เรียนเป็นความจำก็อย่างเราเรียนเราท่องตำราต่างๆ เรียกว่าเรียนเพื่อจำ นี้เรียนเพื่อความจริง คือ ความรู้จริงเห็นจริงตามหลักธรรมชาติที่เป็นจริงซึ่งมีอยู่ทั้งภายนอกภายใน

เรียนเพื่อความจริงย่อมจะไม่มองข้ามสิ่งดีและชั่วที่มีอยู่กับตัว และสัมผัสสัมพันธ์กันอยู่เสมอ จะเห็นได้ตอนปัญญาเริ่มไหวตัวนั้นแหละ สมาธิมีความสบายมีความสงบ จิตไม่คอยวุ่นวาย เป็นความสะดวกสบายภายในใจ คือจิตไม่รบกวนตัวเองด้วยอารมณ์ต่างๆ ที่ได้รับจาก รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสที่เคยเกี่ยวข้อง แล้วนำอารมณ์อดีตเข้ามาครุ่นคิด มาผูกพันก่อกวนจิตใจให้ว้าวุ่นขุ่นมัวขึ้นมา

เราจะไปตำหนิว่ารูปไม่ดี เสียงไม่ดี กลิ่นไม่ดีก็ไม่ได้ ถ้าหากเราพิจารณาให้เป็นธรรมไม่ลำเอียงไปทางฝ่ายกิเลสก็ทราบได้ชัดว่า จิตใจเราไม่ดีเอง เราเียงเอง ใจคะนองไปรักสิ่งนั้น ไปชังสิ่งนี้ ไปเกลียดสิ่งนั้น ไปโกรธสิ่งนี้ ความรักความชัง ความเกลียดความโกรธ เป็นเรื่องของกิเลส ไม่ใช่เรื่องของธรรม เพราะฉะนั้น ปัญญาจึงต้องใคร่ครวญด้วยดีเพื่อทราบความคิดปรุงต่างๆ กระเพื่อมขึ้นจากตัวเอง โดยอาศัยสิ่งที่มาสัมผัสนั้นเป็นสาเหตุให้กระเพื่อมขึ้นมา เรียนธรรมะจำต้องเรียนอยู่ที่ตรงนี้

จิตเมื่อมีความสงบย่อมมีความสบาย เพราะไม่มีอะไรกวนใจเหมือนจิตที่หาหลักเกณฑ์ไม่ได้ จิตไม่เคยสงบเลย คือจิตไม่มีหลัก ย่อมจะถูกสิ่งก่อกวนราวืออยู่ไม่หยุดและ

ยอมก่อนตนเองอยู่เสมอ เมื่อถูกก่อนให้ขุนมัวอยู่เสมอ ใจก็หาความสงบสุขไม่ได้
ปลงที่ไหนก็ปลงไม่ลง

ถ้าจิตปลงตัวเองไม่ได้แล้ว ไม่มีที่ไหนเป็นที่ควรปลง จะปลงที่ต้นไม้ ภูเขา ดินฟ้า
อากาศ ในน้ำ บนบกก็ปลงไม่ลง ถ้าไม่ปลงที่ต้นเหตุซึ่งมันเกิดขึ้น คือ ใจอันเป็นตัวมหา
เหตุ

มันเกิดที่ตรงไหนให้พิจารณาสิ่งที่ตรงนั้น มันว่าขุนมัวที่ตรงไหนให้สนใจดูและ
พิจารณาที่ตรงนั้น คำว่าตรงนั้นก็คือใจเรานั้นเอง ต้องหาสารสัมมาแกว่งลงไป คำว่าสารสัม
ก็หมายถึง การบริการภวณา ในขั้นริเริ่มเป็นอย่างนั้น เช่น กำหนดอานาปานสติหรือ
กำหนดพุทโธเป็นต้น ตามแต่อัธยาศัยชอบ นำธรรมบทนั้นมาเป็นคำบริการ จิตในขณะที่
ที่บริการอยู่ด้วยความไม่พลั้งเผลอ ย่อมเป็นเหมือนกับกลั่นกรองอารมณ์ให้เข้าสู่จุดเดียว
ให้แน่วแน่ลงไป เช่นเดียวกับสารสัมที่แกว่งลงไป ในน้ำ ตะกอนก็ต้องนอนก้นลงไป น้ำก็ใส
สะอาด แน่ะ เบื้องต้นต้องทำอย่างนี้ก่อน

พอใจมีความสงบอารมณ์ก็ไม่กวน ถ้าเป็นตะกอนก็ลงนอนก้นโอง่ ชั้นเริ่มแรกต้อง
ทำอย่างนั้น เพียงเท่านั้นก็สบาย แต่ยังไม่ค่อยเกิดความฉลาดหรือเกิดความแยบคายในแง่
ต่างๆ เพราะจิตเป็นเพียงความสงบ เมื่อได้ความสงบก็เท่ากับเราได้ความสบาย เพราะ
ความสงบเป็นบาทฐานให้เกิดความสุขความสบาย เรียกว่ามีที่พักของจิต มีหลักมีเกณฑ์พอ
ปลงจิตปลงใจลงได้ นั่งอยู่ก็สบาย นอนอยู่ก็สบาย เพียงชั้นสงบเท่านั้นก็สบาย เห็นผล
ประจักษ์ใจ

เวลาเจอความสบายจะไม่เจอที่ไหน จะเจอที่จิต เพราะจิตเป็นตัวอยู่เป็นตัวไม่สบาย
เมื่อได้อบรมตนในทางที่ถูกที่ควรตามหลักธรรมแล้ว ก็ปรากฏเป็นจิตสงบเป็นจิตสบายขึ้น
มาให้เห็นอย่างเด่นชัดภายในใจ ในอริยาบถต่างๆ เป็นไปด้วยความสะดวกสบาย อยู่ที่ไหน
ก็พออยู่คนเราเมื่อจิตมีความสบายเสียอย่างเดียว เรื่องอดเรื่องอิม ขาดตกบกพร่อง มั่งมี
ศรีสุขอะไรนั้นมันเป็นสิ่งภายนอก ไม่ใช่ของจำเป็นยิ่งกว่าจิตได้หลักยึดได้ธรรมเป็นที่อาศัย
ไม่ระเหเร่ร้อนเหมือนแต่ก่อน

สิ่งของปัจจัยเครื่องอาศัยภายนอกก็ไม่เป็นภัย เพราะตัวเองฉลาด มีความรอบคอบ
ต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งมาเกี่ยวข้องกับตน ท่านให้ชื่อว่าสมาธิ ความสงบ เป็นผลเกิดขึ้นจาก
การอบรมด้วยอารมณ์ของสมณะ คือ บทบริการภวณา

อารมณ์แห่งธรรม คือ ความคิดความปรุงในคำบริกรรมนี้ แม้จะเป็นความปรุง
เหมือนกันกับความคิดปรุงต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพราะกิเลสผลักดันให้คิดให้ปรุง แต่ความคิด

ปรุงประเภทนี้เป็นความคิดปรุงในแง่ธรรมเพื่อความสงบ ผิดกับความคิดปรุงธรรมดาของกิเลสพาให้ปรุงอยู่มาก กิเลสพาให้คิดปรุงนั้น เหมือนเราเอามือหรือเอาไม้ลงกวนน้ำที่มีตะกอนอยู่แล้ว แทนที่มันจะใสแต่กลับขุ่นมากขึ้นจะนั้น แต่ถ้าเอาสารส้มลงกวนนั้นผัดกันน้ำกลับใสขึ้นมา

นี่การนำอารมณ์เข้ามาทวนใจ แทนที่ใจจะสงบ แต่กลับไม่สงบและกลับแสดงผลขึ้นมาให้เป็นความทุกข์ร้อนเสียอีก ถ้าเอาพุทโธเป็นต้น เข้าไปบริกรรมหรือแกว่งลงในจิต โดยบริกรรมพุทโธๆ แม้จะเป็นความคิดปรุงเหมือนกันก็ตาม แต่คำว่าบริกรรมนี้ซึ่งเปรียบเหมือนสารส้ม จึงทำให้ใจสงบเย็นลงไป

ท่านผู้สั่งสอนท่านมีเหตุมีผล เพราะท่านได้ดำเนินมาก่อนพวกเรา และรู้มาก่อนแล้ว จึงได้นำมาสอนพวกเรา จึงไม่ใช่เป็นทางที่ผิด ความคิดปรุงเช่นนี้เรียกว่าเป็นฝ่ายมรรคเป็นฝ่ายระงับดับทุกข์ทั้งหลาย ความคิดปรุงตามธรรมดาของสามัญชนเราซึ่งไม่มีข้ออรธข้อธรรมเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยนั้น เป็นความคิดปรุงที่เป็นสมุทัยอันเป็นแดนผลิตทุกข์ขึ้นมาเรื่อยๆ จนเป็นผลเดือดร้อน

ในขั้นแรกก็ให้ได้ทรงสมาธิสมบัติภายในใจ อย่าให้ใจว่างเปล่าจากสมบัติอันมีค่าตามลำดับ ต่อไปพิจารณาตามปัญญา ฝึกหัดคิดอ่านไตร่ตรอง อะไรเข้ามาสัมผัสก็เทียบเคียงหาเหตุหาผล หาต้นหาปลายของมัน ไม่ปล่อยให้อารมณ์นั้นๆ มาคว่ำเอาของดีไปกินเปล่าดังที่เคยเป็นอยู่เสมอ อารมณ์นั้นมีอยู่เกิดอยู่เสมอ เดียวก็มีเรื่องหนึ่งขึ้นมาสะตุใจให้ได้คิดเป็นเงื่อนต่อไปอีก และเข้าใจในเงื่อนนั้นเข้าใจในเงื่อนนี้ แล้วปล่อยไปๆ นี่เป็นวาระที่จะตัดกิเลส ส่วนสมาธิเป็นเพียงควบคุมกิเลสเข้ามาสู่จุดรวมคือใจ ปัญญาเป็นผู้คลี่คลายขุดค้นหากิเลส และตัดฟันหรือทำลายที่ละชิ้นละอันโดยลำดับลำดับ

นักปฏิบัติเราไม่สามารถปฏิบัติเพื่อทรงมรรคผลนิพพานได้แล้ว ไม่มีใครจะมีโอกาสสามารถยิ่งกว่าพระที่เป็นเพศอิสระ อยากพูดเต็มปากอย่างนี้ เพราะพวกเราเป็นนักปฏิบัติด้วย เป็นเพศนักบวชด้วย ซึ่งเป็นเพศที่ปลดเปลื้องภาระต่างๆ ออกมาแล้ว โลกเขารับรองชีวิตจิตใจความเป็นอยู่ทุกด้านทุกทาง ปัจจัยสี่ก็เหลือเพื่อครอบโลกธาตุแล้ว ความเป็นอยู่ของเราสมบูรณ์แล้ว ถ้าเป็นน้ำก็ท่วมล้นท่วมปากท่วมท้องแทบตลอดเวลา เช่น น้ำอ้อย น้ำตาล น้ำส้ม น้ำหวาน น้ำโกโก้ กาแฟ สารพัดน้ำ

คำว่าปัจจัย ๔ ที่ได้มาจากประชาชนทำบุญให้ทาน ด้วยศรัทธาความเชื่อความเลื่อมใสในพระศาสนาเรื่อยมามีได้ขาดนั้นคือ

จีวร เครื่องนุ่งห่มใช้สอยต่าง ๆ เช่น ผ้าสังฆาฏิ สบง จีวร ผ้าอาบน้ำ ตลอดผ้าเพื่อใช้สอยต่าง ๆ ที่จำเป็น

บิณฑบาต คือ อาหารการบริโภคทุกประเภท เพื่อยังอัตภาพให้เป็นไปในการประพฤติพรหมจรรย์

เสนาสนะ ที่อยู่ที่อาศัย เช่น กุฏิ กระจต้อบ ร้านเล็ก ๆ พอได้อาศัยบังแดดกันฝนและนั่งสมาธิภาวนาหรือพักผ่อนนอนหลับ

คิลานเภสัช ยาแก้โรคชนิดต่าง ๆ ในเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย

สิ่งเหล่านี้มีสมบูรณ์ไม่ขาดตกบกพร่อง นอกจากผู้รับทานจากศรัทธาทิ้งหลายจะบกพร่องในหน้าที่ของตนเสียเอง จนกลายเป็นนอนใจ ไม่คิดอ่านชวนชวยเท่านั้น

เพศนักบวชผู้ปฏิบัตินี้แลเป็นเพศที่เหมาะสม หรือใกล้ชิดติดกับบรรดากับธรรมกับมรรคผลนิพพานอย่างยิ่ง ถ้าทำให้เป็นไปตามหลักธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า เป็นไปตามเจตนาตั้งเดิมที่บวชมาเพื่อมรรคผลนิพพาน งานของพระทุกชั้นทุกอันจะเป็นไปเพื่อมรรคผลนิพพานทั้งนั้น เพราะงานโดยตรงของพระเป็นงานเพื่อถอดถอนกิเลส เช่น เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา ตั้งสติมีความรู้สึกตัว ระวังไม่ให้เผลอ ปัญญาที่มีความคิดอ่านไตร่ตรองอยู่ เสมอในสิ่งที่ควรละควรถอน สิ่งที่ควรบำเพ็ญ สิ่งที่ควรจะรู้แจ้งเห็นจริง พยายามทำ พยายามพิจารณาด้วยปัญญาอยู่ทั้งวันทั้งคืน ยืน เดิน นั่ง นอน เว้นแต่หลับเท่านั้น เป็นผู้ทำงานเพื่อถอดถอนตนออกจากทุกข์ ด้วยอำนาจของความเพียรมีสติปัญญาเป็นเพื่อนสอง อยู่โดยสม่ำเสมอ

กิเลสจะมาจากที่ไหน จะยกกองพันกองพลมาจากที่ไหนก็ยกมาเถอะ มันพังทลายทั้งนั้นแหละ แต่กิเลสมีอยู่ที่ใจ เหตุที่กิเลสมีมากจนให้เกิดทุกข์เป็นไฟทั้งกองภายในใจก็เพราะความไม่รู้ทันมัน ความไม่เข้าใจวิธีการแก้ การถอดถอนมัน และความเกียจคร้านอ่อนแอ ความสะเพร่ามักง่ายแบบสุกเอาเผากิน อยู่ไปวัน ๆ ซึ่งมีแต่เรื่องสิ่งสมขึ้นมาโดยถ่ายเดียว กิเลสจะหาทางออกทางลื่นไปช่องไหนได้เมื่อมีแต่เปิดประตู คือทวารทั้งหกรับมันเข้ามาอยู่ตลอดเวลาตั้งที่เป็นอยู่นี้ ไม่ยอมปิดและขับไล่มันออกไปบ้าง

หลักธรรมท่านสอนไว้ทุกแง่ทุกมุมไม่มีทางต้องติ ฉะนั้นเราควรทำหน้าที่ให้เต็มภูมิอย่าให้เสียเวล่ำเวลาในความเป็นนักบวชเพื่อประพฤติปฏิบัติธรรม อยู่ที่ไหนให้ถือว่างานเป็นของสำคัญประจำใจ อย่าเห็นงานใดมีความสำคัญยิ่งกว่างานถอดถอนตนให้พ้นจากทุกข์ ผู้นี้แหละผู้ที่ใกล้ชิดต่อมรรคผลนิพพาน ใกล้ต่อความสำเร็จ สุดท้ายก็ผ่านไปได้อย่างหายห่วง

สิ่งที่ปิดบังลึกลับไม่รู้ไม่เห็นก็ไม่ใช่อะไรที่โหด ใต้เคยพูดอยู่เสมอ มีแต่กิเลสทั้งนั้นที่ปิดบังไว้ ไม่ใช่กาล ไม่ใช่สถานที่ ไม่ใช่เวลาลำเวลา ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่สิ่งใดมาปิดกั้นจิตใจไม่ให้บรรลุมรรคผลนิพพาน มีกิเลสอย่างเดียวกันนั้น จะมีกี่แขนงก็รวมชื่อว่ากิเลส เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง รากะตัณหาอะไร มันเป็นเรื่องของกิเลสแตกแขนงออกไป เหมือนกับต้นไม้ที่แตกกิ่งแตกก้านแตกแขนงออกไป ออกจากไม้ต้นเดี่ยวนั้นแหละ กิเลสก็ออกจากใจดวงเดียว รากฐานของกิเลสแท้ท่านเรียกว่า อวิชชา มันตั้งรากตั้งฐานอยู่ภายในใจนั้นแล และครอบงำจิตใจไว้ แล้วก็แตกแขนงออกไปเป็นกิ่งเป็นก้านสาขาดอกใบ ไม่มีประมาณ ดังธรรมท่านว่า กิเลสพันห้าตัดหาร้อยแปดอะไรเหล่านี้ มันเป็นกิ่งก้านสาขาของกิเลสอวิชชานั้นแล

เพราะฉะนั้น การพิจารณาจึงต้องพิจารณาตามกระแสของจิตที่เกี่ยวข้องกันกับกิเลส ซึ่งทำให้ลุ่มหลงในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส เครื่องสัมผัสต่าง ๆ พิจารณาคลี่คลายโดยทางปัญญาจะถอดถอนได้ กิเลสผูกมัดจิตใจ กิเลสทำให้มืด กิเลสทำให้โง่ ตัวกิเลสเองมันไม่ได้โง่ มันฉลาด แต่เวลามันมาครอบครองใจเรา เราก็เป็นคนโง่ไม่ทันกลมายาของมัน เพราะฉะนั้น จึงต้องอาศัยหลักธรรมมีสติปัญญาเป็นต้น ซึ่งเป็นเครื่องมือที่กิเลสกลัว นำมาขับไล่ปราบปราม

นักบวชต้องเป็นผู้มีความอดทน ตามหลักของนักบวชเป็นอย่างนั้น มีความขยันหมั่นเพียรก็คือนักบวช ชอบคิดอ่านไตร่ตรองก็คือนักบวช ความไม่ลืมนั่นคือลืมนั่นคือนักบวช ความเอาจริงเอาจังในสิ่งที่ชอบธรรมทั้งหลายก็คือนักบวช นักบวชต้องเอาจริงเอาจังทุกงาน ไม่ว่าจะงานภายนอกงานภายใน มีสติคอยกำกับรักษาใจเป็นประจำ มีปัญญาคอยพิจารณาไตร่ตรองเลือกเฟ้น สอดส่องดูว่าอันใดผิดอันใดถูก ปัญญาแนบนำอยู่เสมอ

ทุกข์ก็ทน คำว่าทุกข์มันไม่ใช่ทุกข์เพราะความเพียรเท่านั้น มันทุกข์เพราะการฝืนกับกิเลสเป็นสำคัญ ความขี้เกียจก็คือเรื่องของกิเลส ความอ่อนแอก็คือเรื่องของกิเลส เราฝืนความอ่อนแอ เราฝืนความเกียจคร้านซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยความเอาจริงเอาจังจึงเป็นทุกข์ ความเป็นทุกข์ที่ปรากฏอยู่นี้ไม่ใช่เป็นทุกข์เพราะอะไร เป็นทุกข์เพราะความต่อสู้กับกิเลส ถ้าเรายังเห็นว่าความต่อสู้กับกิเลสเป็นเรื่องความทุกข์แล้ว ก็ไม่มีทางต่อสู้กับกิเลสได้ และไม่มีวันชนะกิเลสไปได้เลยแม้ตัวเดียว

เราต้องหาวิธีแก้ไขไม่นอนใจ トラบไตที่กิเลสยังมีอยู่ภายในใจ การทำความเพียรต้องทำอย่างเข้มแข็งอยู่ตราบนั่นถอยไม่ได้ ถ้าไม่ยากให้กิเลสบดขี้แหลกเหลวณะ การนั่งนานเกิดความเจ็บปวด นั้นมันเป็นธรรมดา เดินนานก็เหนื่อย เราเปลี่ยนได้พลิกได้ แต่

สำคัญที่ความทุกข์เพราะการต่อสู้กับกิเลสนี้มันไม่มีเวล่ำเวลา ถ้าเราไม่ต่อสู้มัน มันยังเอาเราหนัก การต่อสู้มันก็เพื่อชัยชนะ จึงไม่ถือว่าเป็นความลำบากลำบากเพราะเราต้องการอยู่เหนือกิเลส เราต้องการชนะกิเลส เรากลัวกิเลสเราจะเอาอะไรไปสู้กับมัน

เหมือนนักมวยเขาชกกันบนเวที ถ้ากลัวกันอยู่แล้วก็ไม่ได้ต่อยกัน เพราะต่างคนก็ต่างหวังเอาชนะกันนั่นเอง หวังชนะทุกคน มันพลีชีพด้วยกันในขณะนั้น จะไปชี้เกี้ยวอ่อนแอในขณะชกกันอยู่บนเวทีได้หรือ ขาดกำลังใจชนิดหนึ่งก็ต้องแพ้ ผลอนิดเดียวก็ต้องแพ้ ถูกทรมานลงเปลวไฟ ดีแล้วหรืออย่างนั้นนะ

เราเป็นนักรบก็ต้องให้เป็นอย่างนั้น ให้เป็นเหมือนนักมวยขึ้นต่อยกันบนเวที จิตใจอยู่กับความชนะทั้งนั้น กำลังใจเป็นรากฐานแห่งความชนะก็มีประจำใจ การตั้งความชนะกิเลสไว้เป็นรากฐานสำคัญ แล้วก้าวเดินเข้าไป ทุกข์ก็ยอมรับว่าทุกข์เพราะต่อสู้กัน เราเข้าสู่สงครามระหว่างกิเลสกับจิต ในธรรมท่านกล่าวไว้ โย สหสฺสํ สหสฺเสน สงฺคามเม มานุเส ชิเน, เอกญฺจ เขยฺยมตฺตานํ, ส เว สงฺคามชุตฺตโม. การชนะสงครามที่คุณด้วยล้าน ก็หาได้เป็นความชนะอันประเสริฐไม่ เพราะการชนะเหล่านั้นเป็นเครื่องก่อเวร ผู้แพ้ก็เป็นทุกข์ ผู้ชนะก็ต้องได้ระมัดระวังตัว และเป็นต้นเหตุแห่งความก่อเวรผูกพันกันไปเรื่อย ๆ ไม่มีสิ้นสุด

แต่ผู้ชนะกิเลสภายในใจของตนเพียงคนเดียวนั่นแล เป็นผู้ประเสริฐสุดยิ่งกว่าการชนะในสงครามที่คุณด้วยล้านนั้นเป็นไหน ๆ ความชนะเหล่านั้นสู้ความชนะกิเลสของตนไม่ได้ นี่เป็นพุทธภาษิต

พวกเราอยู่ ๆ ก็จะทำให้เกิดความชนะขึ้นมาโดยไม่มี การต่อสู้ อย่าหาญคิด กระทบกระแตที่มันเคยกัดกัน ต่อสู้กันเพื่อเอาชนะกันจะหัวเราะเอา หละว่า โอ้โฮ พระวัดป่าบ้านตาดนี่โง่ชะมัดเชียวนะ พวกมันวาทมนโภภาพนึ่งเอาชนะ นอนเอาชนะ สัปหงกงก้นเอาชนะโดยไม่คิดหาทางต่อสู้บ้างเลย พระเหล่าที่นอนชนะ กินชนะนี้มาจากที่ไหนกันบ้างวะ ดูว่ามาจากหลายจังหวัด หลายภาค หลายประเทศด้วยนี่ เวลาพากันมาอยู่วัดป่าบ้านตาดแล้ว สอบไล่ได้ระดับปริญญาเอกมีนัยน์ตาข้างเดียวกันหมด พวกเรามองไปไหนเห็นแต่พระปริญญาเอกแบบนี้เต็มวัด ถ้ามองคไหนดอบเป็นเสียงเดียวกันอย่างคล่องปากว่า พวกข้า (พระ) มันพวกนอนกิน กิเลสแตกกระเจิงโดยไม่ต้องทำความเพียรหรือต่อสู้ให้ลำบาก เหมือนพวกแกหรรอก

นี่ถ้าไม่ยากให้กระรอกกระแตแตกหนีจากวัดกันหมดละก็ ต้องเป็นนักต่อสู้ ต้องมีสติปัญญา ไม่ฉลาดไม่ได้ มีสักแต่ว่าตนทำความเพียร เดินจงกรมไปเรื่อย ๆ เฉย ๆ โดยไม่

มีสติตั้ง ก็ไม่จัดว่าเป็นความเพียรเพราะโลกเขาเดินได้ทั้งนั้น แม้แต่เด็กก็ยังเดินได้ เดินไม่มีสติรักชาติตน ไม่มีความรู้สึกตัวในความเพียรของตัวเองไม่จัดว่าเป็นความเพียร สติขาดระยะใดก็ถือว่าความเพียรได้ขาดระยะนั้น ถ้าลงว่าสติได้ขาดแล้วความเพียรก็ขาดทันที สติเป็นธรรมจำเป็นทุกกาลสถานที่ ปล่อยไม่ได้

สติเป็นของสำคัญ เป็นพื้น เราพูดอย่างเต็มปาก เพราะเคยเห็นคุณค่าของสติตอนเริ่มฝึกหัดมาอย่างนั้นด้วย ล้มลุกคลุกคลานเราก็เคยเป็นมาเสียจนพอตัว ไม่กลัวใครจะมาแข่ง จนบางครั้งเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจตนเองว่า ตนมีवासาน้อย เกิดมารกศาสนา เพื่อนฝูงทั้งหลายท่านมีความสงบเย็นใจ มีอรรถมีธรรมได้เล่าถวายครูบาอาจารย์ฟังให้ท่านได้แก้ไขเพิ่มเติมให้เป็นขั้นเป็นตอนไป แต่เราไม่เห็นมีอะไร มีแต่ความล้มลุกคลุกคลานมองดูที่โรมิแต่จิตถูกกิเลสมันเผาอยู่ตลอด เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ บางทีแทบจะร้องไห้ก็มี แต่นี่เป็นเพียงขณะใดขณะหนึ่ง ไม่เป็นตลอดไป

แต่อีกขณะหนึ่งจิตก็พลิกกันปับว่า ครูบาอาจารย์แต่ก่อนท่านก็เป็นอย่างนี้เหมือนกัน ท่านก็เป็นคนๆ หนึ่ง ท่านสอนเราเพื่อให้เป็นคนอย่างท่าน เพื่อให้รู้ให้เห็นอย่างท่าน ทำไมเวลานี้เราก็มุ่งหน้าและตั้งหน้าตั้งตามาประพฤติปฏิบัติธรรมกับท่านด้วยความเต็มใจ ทำไมมาทำหนิตเตียนตนไม่เข้าเรื่องเข้าราวอย่างนี้ เกิดประโยชน์อะไรขึ้นมาบ้าง เรามาเพื่อความรู้อันบรรลธรรม ตลอดถึงมรรคผลนิพพาน ทำไมทำไม่ได้รู้ไม่ได้เมื่อเรามีความเพียรอยู่ เอาซิเป็นอะไรเป็นกัน คิดยุงให้เสียเวลาทำไม จิตก็เกิดความห้าวหาญขึ้นมาและตะเกียกตะกายต่อไป

จิตเมื่อได้รับการอบรมการฝึก การปลูกปลูกด้วยอุบายต่างๆ อันเป็นการช่วยจิตอยู่ตลอดเวลา จิตย่อมมีความเพียร มีกำลังใจและมีความสะดวกราบรื่นสงบเย็นลงได้ นี้แหละหลักการประพฤติปฏิบัติต่อจิตใจที่มีกิเลสครองอำนาจ ย่อมลำบากทรมาณพอๆ กัน นักปฏิบัติเรา

เราพร้อมทุกอย่างแล้วเวลานี้ วางที่สุดไม่มีใครวางเกินพระสำหรับเมืองไทยเราผู้นับถือพุทธศาสนา ถือพระเป็นสิริมงคลต่อจิตใจ เขาเคารพเลื่อมใส การทำบุญให้ท่านเท่าไรไม่อัดไม่อั้น ไม่เสียตาย อยากได้บุญกับพระผู้ตั้งใจฝากกิเลสตัวมหาโจรตัวมหาพินาศ ทำโลกให้พินาศก็คือกิเลสที่เข้าสิงจิตหรือหุนจิตให้เป็นไป เมื่อท่านผู้ใดเป็นผู้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติ เพื่อกำจัดสิ่งเหล่านี้ให้หมดไปจากใจแล้ว ธรรมสมบัติเริ่มปรากฏขึ้นมา ตั้งแต่สมาธิสมบัติ ปัญญาสมบัติ จนกระทั่งวิมุตติสมบัติ ท่านผู้นั้นย่อมเป็นที่พึงใจทั้งตน ทั้งผู้สนับสนุน

เพราะฉะนั้นเวลานี้เราไม่มีอะไรบกพร่อง อาหารการบริโภคก็ดูเอา อยากรได้น้อยเท่าไรก็ยังมามาก วันหนึ่งๆ ถ่ายบาตรไม่ทราบกี่ครั้งก็หน นี่คือน้ำใจของประชาชนที่มีความยินดีต่อผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติกำจัดกิเลส เขาอยากได้บุญด้วย เขาทำอย่างเราไม่ได้ เขาก็อยากได้บุญ ให้เท่าไรไม่เสียดาย ให้มากให้น้อยเท่าไรเป็นที่พอใจ มีความยิ้มแย้มแจ่มใส ตื่นเต้นใจ พอใจ อิ่มเอิบ ข้าวยังไม่ตกลึงท้องก็ไม่หิวเพราะอิ่มทานการบริจาควด้วยความพอใจ

เราผู้ตั้งหน้ารบก็เอาให้จริงให้จัง เป็นเจตนาคนละอย่าง เขามีเจตนาอย่างนั้นกับเรา เรามีเจตนาอย่างนี้กับตน เพื่อถอดถอนกิเลสอาสวะให้หมดไปๆ อย่าคุ่นกับความทุกข์ ไม่ใช่เป็นของน่าคุ่น ไม่ใช่เป็นของน่าชิน เหมือนดอกไฟกระเด็นมาถูกเรา เราชินไหม กระเด็นมาถูกน้อยก็เจ็บร้อนน้อยทุกข์น้อย ถูกมากก็ร้อนมาก ทุกข์ที่เกิดขึ้นมาจากไฟคือกิเลสที่ทำให้เราร้อนก็เหมือนกัน ไม่ว่าประเภทใดเกิดขึ้นมา มันเป็นธรรมชาติที่ร้อนที่ทำให้เกิดความทุกข์ทั้งนั้น แล้วเราจะมีความเคยชินกับมันได้อย่างไร สิ่งที่เคยชินไม่ได้ก็คือทุกข์ แสดงขึ้นเมื่อไรก็ต้องเดือดร้อนเมื่อนั้น เราจึงไม่ควรนอนใจกับมัน ให้เร่งความพากเพียรเข้าไปอย่าทอดอถอย การเร่งความเพียรทุกประการก็คือการก้าวหนีทุกข์ การวิ่งหนีทุกข์ จะเป็นสิ่งที่ชี้แจงได้อย่างไร

สติเป็นของสำคัญ ปัญญาเป็นของสำคัญ นี่เป็นหลักสำคัญมากในการประกอบความเพียร อย่าปล่อย นี่สอนเสมอ สอนหมู่เพื่อนเรื่องสติเรื่องปัญญา เพราะไม่เห็นอันใดที่เด่นมากในการแก้กิเลสอาสวะทุกประเภท จนกระทั่งหมดความสงสัยภายในใจที่นอกเหนือไปจากสติปัญญา โดยมีความเพียรเป็นเครื่องสนับสนุนนี้เลย เราเคยเห็นคุณค่าของสติปัญญามาอย่างนี้ เราจึงพูดเต็มปาก สติไม่มี สติล้มลุกคลุกคลานก็เคยเป็นมาแล้วอย่างที่เราให้ฟัง ปัญญาไม่มี ไม่ทราบจะคิดอะไรให้เป็นอรรถเป็นธรรมให้เป็นสติปัญญา ท่านพูดว่าปัญญาๆ ก็ไม่รู้ นี่ก็เคยเป็นมาพอแล้ว เวลาพิจารณาจิตอบรมจิตหลายครั้งหลายหนอย่างเอาจริงเอาจัง ก็ไม่ทนต่อความเอาจริงเอาจังด้วยความมีสติจดจ่อ ใจสงบจนได้เมื่อสงบได้แล้วก็ปรากฏเป็นความสุข ความแปลกประหลาด ยิ่งกว่านั้นก็เป็นความอัศจรรย์ตามขั้นของจิต

ความเพียรเริ่มละที่นี้ เพราะเห็นผล เมื่อเห็นผลของงานแล้วความเพียรหากเป็นมาเอง เอ้า ที่นี้พิจารณาแยกแยะทางด้านปัญญาอย่างเอาจริงเอาจัง จดจ่อพิจารณาหาอุปนิสัยกมลของตนเอง ไม่ค่อยแต่ครูบาอาจารย์บอกวิธีนั้นวิธีนี้ นั่นไม่ใช่เป็นเรื่องของตนผลิตขึ้นมาเอง ไม่ดีไม่เหมาะ ปัญญาที่เกิดขึ้นจากความคิดความเห็นของตนเอง เกิดขึ้นกับตัว

เองนั้นกินไม่หมด ยิ่งแตกแขนงออกไปเรื่อยๆ คิดเท่าไรพิจารณาเท่าไรยิ่งแตกแขนงออกไปไม่มีสิ้นสุด จนกระทั่งกระจายไปรอบตัวรอบจักรวาล นั่งอยู่ที่ไหนมีแต่สติกับปัญญาทำหน้าที่คุ้มเชื้อขุดค้นปราบปรามกิเลส

ถ้ากิเลสเป็นด้านวัตถุ ลงสติปัญญานี้ได้ ออกก้าวเดินแล้วด้วยความสง่าผ่าเผยของอากลาหัญ มีความเฉลียวฉลาดรอบตัว เราเดินไปตามทางก็ดี หรือในทางจงกรมก็ดี ก็เหมือนว่าเราฆ่ากิเลสเผากิเลสอยู่ตลอดเวลา ฆ่ากิเลสตายระเนระนาด ทั้งการเดินการนั่งมีแต่การฆ่ากิเลส นั่งก็ฆ่ากิเลส ยืนก็ฆ่ากิเลส ยืนที่ไหนฆ่าแต่กิเลส ด้วยสติปัญญาศรัทธา ความเพียรทั้งนั้น หากกิเลสเป็นวัตถุแล้วซากศพของกิเลสเคลื่อนไปหมด แต่ก่อนล้วนกิเลสมันสั่งสมตัวมันไว้ก็กักเก็บ ทำลายจิตใจ ทีนี้ถูกสติปัญญาฟาดฟันหันแหลกกันลงไป ตายระเนระนาด ไปที่ไหนมีแต่เรื่องกิเลสตาย นี่สติปัญญาขั้นนี้เป็นอย่างไร

ต้องให้รู้จักการรู้จักงาน รู้จักวิธีรับ วิธีรับ วิธีต่อสู้ วิธีหลบหลีก จึงเรียกว่าปัญญาอันคมกล้า ถ้ามีแต่กิเลสคมกล้า ไร่เราก็มีดตำก่าตาหรือมีดแปดทิศแปดด้าน ถ้าปัญญาได้สว่างจ้าขึ้นมาภายในใจแล้วจะรอบตัว กิเลสมาแง่ไหน คิดขึ้นมาเรื่องใด อะไรมาสัมผัสสติปัญญาทันทั้งนั้น นอกจากทันกับอารมณ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกันแล้ว ยังตามวินิจฉัยกันจนเป็นที่เข้าใจ ปล่อยวางๆ ไปเรื่อยๆ จนกลายเป็นสติปัญญาอัตโนมัติขึ้นมา

ที่นี้เอาละ เรื่องความขี้เกียจเรื่องความกลัวทุกชั้นนั้นหายหน้าไปหมดเลย ไม่มีคำว่ากลัวทุกข์ ไม่มีคำว่ากลัวตาย มีแต่จะเอาให้รู้ เป็นก็ให้รู้ตายก็ให้รู้ หรือว่าเป็นก็ให้พ้นตายก็ให้พ้นจากทุกข์ พ้นจากกิเลสไปโดยถ่ายเดียว เป็นสิ่งที่ต้องการ คำว่าแพ้นี้ให้ตายเสียดีกว่า อย่าให้แพ้แบบหมอบราบทั้งๆ ที่มีชีวิตอยู่นี้เลย เป็นไปไม่ได้ ถ้าแพ้กี้ให้แพ้แบบตายเลย เป็นมวยบนเวทีก็ให้ถูกน็อกล้มลงไป ตายเลย อย่างนี้จึงว่าแพ้ อยู่ๆ ก็ไปยกมือไหว้เขา ว่ายอมแพ้ไม่ได้

จิตขั้นนี้สติปัญญาขั้นนี้ เชื่อตัวเองขนาดนั้นแล ให้ท่านทั้งหลายพิจารณาเอาเอง เมื่อถึงขั้นเชื่อตัวเองเชื่ออย่างนั้น คือ เชื่อกำลังความสามารถของสติปัญญา อยากพบเห็นข้าศึกคือกิเลสเท่านั้น กิเลสตัวไหนที่มาขวางใจ อยู่ตรงไหนบ้าง มันพิจารณาชอกแซกซิกแซกคุ้มเชื้อขุดค้นหาจนแหลก เพราะเมื่อสติปัญญามีกำลังกล้าขึ้นมาแล้ว ข้าศึกมันหลบตัวมันซ่อนตัว จึงต้องขุดค้นคุ้มเชื้อ พอเจอกันก็ฟาดกันละทีนี้ เรียกว่าได้งานหรือเจอข้าศึกแล้ว ฟาดลงไป พอเหตุผลพร้อมแล้วกิเลสขาดสะบั้นลงไปเห็นชัด นี่ตัวนี้ขาดลงไปแล้ว ทีนี้คุ้มเชื้อหาอีก หางาน พอเจอเข้าก็ไต่งานและต่อสู้ขาดลอยไปอย่างนี้เรื่อยๆ จิตก็เพลินในความเพียร

ใจยิ่งเด่นขึ้น ๆ เห็นชัดเจนโดยลำดับลำดับดา กิเลสมีมากมีน้อยเห็นชัดว่าเป็นภัยต่อจิตอย่างยิ่ง เมื่อเป็นเช่นนั้นจะนอนใจได้อย่างไร เอาดำเนินไปซิ เมื่อความเพียรมีอยู่ไม่หยุดไม่ถอย จะไม่พ้นจากคำที่กล่าวนี้ไปได้เลย เพราะธรรมชาติของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงไว้ในทางความเพียรนี้ ต้องเป็นไปอย่างนี้จริง ๆ ไม่สงสัย เอาให้จริง

ทำอะไรอย่าทำแบบจับ ๆ จด ๆ อย่าหัดนิสัยจับ ๆ จด ๆ ให้มีความจดจ่อ ให้มีความจริงใจกับสิ่งนั้นจริง ๆ ทำอะไรก็เพื่อผลประโยชน์ อย่าสักแต่จะทำผ่านมือ ๆ ไปเป็นนิสัยจับจดใช้ไม่ได้ เวลาจะทำความพากเพียรถอดถอนกิเลสก็จะทำแบบจับ ๆ จด ๆ ปล่อย ๆ วาง ๆ เป็นคนหลักลอย เลยไม่มีอะไรเป็นเนื้อเป็นหนังเป็นของตัวได้เลย มีแต่ความเหลวไหลละเต็มตัว นั้นหรือเป็นตัว เป็นตัวไม่ได้ เชื่อตัวเองไม่ได้

เอาให้เชื่อตัวเองได้ซิ พระพุทธเจ้าสอนให้เชื่อตัวเอง จาก อตฺตตา หิ อตฺตโน นาโถ คือ ความหวังพึ่งตนเอง ด้วยสติปัญญาศรัทธาความเพียรของตัวเอง พระองค์มอบไว้แล้วทุกอย่าง เครื่องมือถูกต้องหมดแล้ว เอ้า นำมาประกอบ นำมาฟาดฟันกิเลส กิเลสจะตายด้วยสติปัญญา กิเลสกลัวสติปัญญา กิเลสประเภทใดก็ตามไม่พ้นจากสติปัญญานี้ไปได้ นี่กิเลสกลัวมาก และตายด้วยสติปัญญาศรัทธาความเพียรนี้ด้วย ไม่ได้ตายด้วยอย่างอื่น สิ่งทีพอกพูนกิเลสอย่าสนใจนำมาใช้ สิ่งใดที่กิเลสจะยุบยอบลงไป หรือจะสลายลงไปจากจิตให้นำสิ่งนั้นมาใช้เสมอ สติปัญญาเอาให้ดี

เราอยากเห็นหมู่เพื่อน เราอยากได้ยินหมู่เพื่อนมีความพากเพียร ว่าได้รู้อย่างนั้นว่า ได้เห็นอย่างนั้นมันมีกำลังใจ โอ้ การเทศน์มานี้ไม่เสียเวล่ำเวลา ไม่เสียอรรถเสียธรรมที่สอนเต็มเม็ดเต็มหน่วย ถอดจากหัวใจออกมาสอนทุกสิ่งทุกอย่าง แล้วได้ปรากฏผลออกมาเป็นสักขีพยาน เหมือนพระพุทธเจ้าทรงเปล่งอุทานว่า อญญาสิ วต โภ โภณฺทญฺโญ, อญญาสิ วต โภ โภณฺทญฺโญติ พระอัญญาโกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ ๆ นั้นแล

เหตุเบื้องต้นก็คือพระอัญญาโกณฑัญญะ ได้รู้เห็นธรรม บรรลुरुยธรรมขั้นต้น คือ พระโสดาบัน แล้วเปล่งอุทานออกมาต่อพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า ด้วยความถึงใจว่า ยงฺ กิณฺจิ สมฺมุทฺถมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมฺนฺติ ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นแล้วต้องดับทั้งนั้น ด้วยความรู้ซึ่งถึงใจจริง ๆ วาระสุดท้ายพระพุทธเจ้าทรงเปล่งอุทานอนุโมทนาธรรมของพระอัญญาโกณฑัญญะว่า อญญาสิ วต โภ โภณฺทญฺโญ, อญญาสิ วต โภ โภณฺทญฺโญติ. พระอัญญาโกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ ๆ อิติหิํ อายสมฺมโต โภณฺทญฺญสฺส, อญญาโกณฺทญฺโญเตว นามํ อโหสีติ. อันนี้จึงได้เป็นมิตตกนามของพระอัญญาโกณฑัญญะตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

นี่คือพระอัญญาโกณฑัญญะ เป็นผู้รู้เห็นธรรมคนแรก ที่เป็นสักขีพยานของพระพุทธเจ้า ไม่เสียพระทัย ไม่เสียพระกำลัง ไม่เสียเวลาที่ทรงสั่งสอนเป็นปฐมเทศนาแก่พระเบญจวัคคีย์ทั้งห้าครั้งแรกแห่งความเริ่มเป็นศาสนาของโลก และทรงแสดงอนัตตลักขณสูตรให้แก่พระเบญจวัคคีย์ทั้งห้าฟัง รูป อนิจจัง, เวทนา อนิจจัง, สัญญา อนิจจัง, สงขาร อนิจจัง, วิญญาณ อนิจจัง, รูป อนตตา, เวทนา อนตตา, สัญญา อนตตา, สงขาร อนตตา, วิญญาณ อนตตา. ฟังซิ เอาฟังให้ซึ่งซิ มันอยู่ในตัวของเรานี้ละ รูป อนิจจัง มันแปรอยู่ตลอดเวลา อย่าชินชากับคำว่ามันแปรอยู่ตลอดเวลา ให้ซึ่งด้วยปัญญา จะทราบว่ามีสิ่งที่เราอาศัยอยู่นี้แปรอยู่ตลอดเวลา เราอยู่ด้วยความแปร ความแปรปรวน อยู่ด้วยความทุกข์ ทรมาน อยู่กับของหาหลักเกณฑ์อันแน่นอนไม่ได้ อยู่กับความว่างเปล่าจากสัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา

รูป อนตตา ถือเป็นตัวเป็นตนที่ไหน คือ ธาตุสี่ดินน้ำลมไฟ เราไปถือมาเป็นตัวเป็นตนได้อย่างไร ดินก็เป็นดิน น้ำก็เป็นน้ำ ก็ซัดๆ อยู่แล้ว ลมก็เป็นลม ไฟก็เป็นไฟ ซัดๆ อยู่แล้ว ไปถือว่าเป็นคนได้อย่างไร ไปถือว่าเป็นเราได้อย่างไร ดินน้ำลมไฟนะ ไม่ละอายเขาบ้างหรือ ปัญญาให้ซึ่งลงไปตามนั้นซิ

สัญญา ความจำได้หมายรู้ จำอะไรก็ลืมๆ ไปหมด เมื่อต้องการจำอีกก็ปรุงขึ้นมาอยู่อย่างนั้น

สังขาร ความปรุง ความคิด ไม่ว่าจะคิดดีคิดชั่ว คิดเรื่องอดีตอนาคต คิดอะไรดับทั้งนั้น เอาสาระแก่นสารอะไรกับมัน อากาโรเหล่านี้มันก็เหมือนพยับแดดนั่นเอง มองดูไกลๆ ก็เหมือนเป็นเนื้อเป็นหนังเป็นตนเป็นตัว เวลาเข้าไปใกล้ๆ แล้วก็ไม่เห็นมีอะไร นี่พิจารณาค้นเข้าไปจริงๆ แล้ว

ในที่ที่อรรถภาพร่างกายนี้มันไม่มีอะไร เต็มไปด้วย อนิจจัง ทุกข์ อนตตา ทั้งนั้น มันมีเราอยู่ที่ตรงไหนพอจะถือว่าเป็นเราเป็นของเรา เราไม่อายุความจริงบ้างหรือ เราไม่อายุกิเลสบ้างหรือ หรือเราก็เป็นกิเลส เป็นตัวเดียวกับกิเลส เป็นตัวหลงถึงไม่อายุกัน นั่นก็ยิ่งเพิ่มความโง่เข้าไปอีกซิ เวลานี้เราไม่ต้องการความโง่ ต้องการพิจารณาเพื่อความฉลาด

เมื่อท่านแสดงถึงอนัตตลักขณสูตรแก่พระเบญจวัคคีย์ วาระสุดท้ายก็ถึง รูปสุมิปี นิพพิหนฺตติ ย่อมเปื้อหน่ายในรูป เวทนายปี นิพพิหนฺตติ ย่อมเปื้อหน่ายในเวทนา สัญญายปี นิพพิหนฺตติ ย่อมเปื้อหน่ายในสัญญา สงฺขารสฺปี นิพพิหนฺตติ ย่อมเปื้อหน่ายในสังขารทั้งหลาย คือ ความคิดปรุงต่างๆ และทั้งสังขารอันหยาบคือร่างกายนี้ก็เปื้อหน่ายอยู่แล้ว สง

ชาวเรสุปี นี้หมายถึง ความคิดปรุงล้วนๆ นิพพิณฑติ ย่อมเปื้อน่ายในสังขารทั้งหลาย วิญญานสมุปี นิพพิณฑติ ย่อมเปื้อน่ายในวิญญาน หมด ชั้นห้าก็มีเท่านั้น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาน นิพพิณฑติ วิชชติ เมื่อเปื้อน่ายย่อมคลายกำหนด เมื่อคลายกำหนดจิตย่อมหลุดพ้น เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ญาณความรู้แจ้งว่าจิตหลุดพ้นแล้วย่อมมี นื่อนัตตลักขณสูตรท่านแสดงไว้อย่างนี้

แต่สำหรับเราผู้ปฏิบัติ คิดว่าสูตรนี้ท่านผู้จตจกริกจะตัดทอนออก ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ถ้าเต็มเม็ดเต็มหน่วยจะต้องหยั่งเข้าถึงจิต เพียงรู้เท่ารูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาน นี้เท่านั้น จิตหลุดพ้นไปได้อย่างไร เราปฏิบัติมันไม่ได้เป็นอย่างนั้นนี่ มันค้ำกัน ได้อย่างจ้งๆ คือ ค้ำกันด้วยภาคปฏิบัติ ไม่ได้ค้ำกันด้วยความดันเดาแต่อย่างใด

ทำไมถึงค้ำกันไม่ได้ ก็ยกอาทิตตปริยายสูตรมาซิ อันนั้นเราอมรับร้อยเปอร์เซ็นต์ หน้าที่ค้ำไม่ได้ หมอบราบเลย อันนั้นท่านแสดงถึง มนสมุปี นิพพิณฑติ ย่อมเปื้อน่ายในจิต ธมฺเมสุปี นิพพิณฑติ ย่อมเปื้อน่ายในธรรมารมณทั้งหลาย พุดย่นย่อเอาใจความสำคัญมาเทียบกัน เมื่อเปื้อน่ายในอารมณ์แล้ว สิ่งสัมผัสก็เปื้อน่าย เวทนาที่เกิดขึ้นจากความสัมผัสก็เปื้อน่าย เปื้อน่ายไปหมด ไม่มีอะไรเหลือภายในนั้น

เข้าถึงจิต...อาทิตตปริยายสูตร จกฺขุ โสตฺ ฆาน ชิวหา กาย มโน เอ้า เราพุดย่อๆ เปื้อน่ายในตา หู จมูก ลิ้น กาย นี้แล้ว เปื้อน่ายในรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ธรรมารมณ และเปื้อน่ายในจิตอีก นี่ชิมันเข้าถึงจิต เมื่อเปื้อน่ายในจิตแล้วมันก็หมด คำว่าเปื้อน่ายในจิต คือ รู้เห็นเหตุผลภายในจิต รู้ว่าสิ่งที่แทรกอยู่ในจิตนั้นมันเป็นตัวภัย นั้นถึงขั้นอวิชาเต็มตัวทีเดียว ถ้ายังไม่เข้าถึงจิตก็ยังไม่เข้าถึงอวิชา

เมื่อพิจารณารูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส แล้วยังพิจารณาตา หู จมูก ลิ้น กาย แล้วยังพิจารณาใจด้วย อารมณ์ที่เกิดจากใจ อะไรพาให้อารมณ์เกิดขึ้นมาในใจนั้นถ้าไม่ใช่ อวิชา อะไรเป็นผู้พาปรุง เป็นผู้ผลักดันออกมา เชื้อแห่งความคิดปรุงทั้งหลายมันคืออะไร พิจารณาเข้าไปตรงนั้น ที่นั่นมันก็รู้ชัดเหมือนสภาวะธรรมทั่วๆ ไป เหมือนรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส แล้วก็เหมือนตา หู จมูก ลิ้น กาย เวลาพิจารณาใจพิจารณาเหมือนกันนั้น รู้ก็รู้เหมือนกันนั้น ปล่อยก็ปล่อยเสมอกันไปหมด

เมื่อถึงจิตแล้วไม่มีทางไป มนสมุปี นิพพิณฑติ,ธมฺเมสุปี นิพพิณฑติ ต่อจากนั้นก็ไป นิพพิณฑติ อันเดียวกัน อันนี้เราอมรับในภาคปฏิบัติ เราปฏิบัติจริงนี้ มันเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ในภาคปฏิบัติ ส่วนอนัตตลักขณสูตรนี้ พอไปถึงรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาน

เพื่อนำสิ่งเหล่านี้แล้ว ยังไม่ถึงตัวจิตอวิชชาที่ผ่านไป นี่เราเข้าใจว่าท่านตัดออก นี่เราได้พิจารณาแล้ว พิจารณารูป รู้เท่ารูปปล่อยรูป ภายในใจก็รู้ชัด ๆ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันรู้เท่าหมด ปล่อยหมด แต่มันยังไปติดอยู่ในใจ มันไม่พ่นนี่นะเวลาปฏิบัติ มันก็ไปถือใจอยู่นั้นเสีย ถือใจก็คือ มานะ อวิชชา ซึ่งเป็นสังโยชน์เบื้องบนนั้นและจะเป็นอะไรไป ถ้าไม่เป็นตัวใจล้วน ๆ กับอวิชชากลมกลืนกันอย่างสนิทติดจมนะ เราพิจารณาอย่างนั้น

มานะ อุทธัจจะ อวิชชา มันก็อยู่ที่ใจทั้งหมดนี้ เมื่อเข้าถึงใจแล้วมันถึงได้รู้ตัว มานะคือ ความถือใจมันเป็นกิเลสประเภทหนึ่ง ท่านเรียกสังโยชน์เบื้องบน คือ กิเลสประเภทละเอียดที่จิตยังติดข้องอยู่ ยังไม่รอบตัว พุดง่าย ๆ อวิชชาฟังดูชิ จะอยู่ที่ไหนถ้าไม่อยู่ที่จิต ไม่ได้อยู่ที่รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นะ โล่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันเป็นอาการทั้งห้านี้ ด้วยสติปัญญารอบไปหมด ปล่อยไปหมดแล้วมันยังไม่เห็นพ้นจากทุกขนี้ ไม่เห็นพ้นจากกิเลสนี้

พอโล่เข้าไปถึงจิต มันก็ไปโดนเอาตัว มานะ อุทธัจจะ อวิชชา จนได้ พอหมดอันนั้นแล้ว ไม่ต้องบอก บอกทำไม นิพพานอยู่ที่ไหนไม่ต้องบอก ไม่ต้องถามใครด้วยพ้นหรือยัง จิตที่นี้ ไม่ถามใคร ถามทำไม สนทสิฏฐิโก พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงผูกขาด เมื่อปฏิบัติให้รู้เห็นตามหลักนี้แล้วมันก็รู้ชัดเจนขึ้นมาเอง แม้พระองค์ประทับอยู่ข้างหน้าก็ไม่ถาม ไม่ว่าสาวกองค์ใดจะไม่ถามเลย เพราะความจริงเท่ากัน

นี่การปฏิบัติ อันไหนที่มันแย้งกันเราก็บอกว่าแย้ง ทางภาคปฏิบัติมันเป็นอย่างนั้นจริง ๆ เช่น อาทิตตปริยายสูตรนี้ไม่มีทางแย้งได้เลย เอนั้นมาเทียบกับอันนี้ถึงแย้งกัน ระหว่างอาทิตตปริยายสูตรกับอนัตตลักขณสูตร แต่เรายังถือว่าท่านแสดงเพียงสรุปเอา ถ้าแสดงเต็มภูมิแล้วจะต้องถึงจิตอันเป็นตัวการ ไม่ถึงจิตจะหลุดพ้นไปไม่ได้ ขัดต่อหลักความจริงของการปฏิบัติ ของปัญญาที่จะเข้าถึงกัน

นี่เข้าถึงเพียงรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ปล่อยนี้ไปแล้ว ก็ไปแบกทุกขไว้ที่ใจ แบกอวิชชาไว้ที่ใจ ก็เหมือนตัดต้นไม้ ตัดกิ่งตัดก้านตัดอะไรมันออก รากแก้วไม่ถอน ขึ้นมามันก็งอกขึ้นมาอีกละชิ ถอนรากแก้วพรวดขึ้นมาหมดแล้ว กิ่งก้านไม่ต้องไปตัด มันก็แหลกหมด มันตายด้วยกันหมดนั่นแหละ อวิชชาเป็นตัวสำคัญมาก

เราเห็นอย่างนั้นการปฏิบัติ จริงจังอยู่ในจิต รู้ชัด การปฏิบัติธรรมจึงไม่จำเป็นต้องให้ถูกตามปริยัติเปรี๊ยะ ๆ ไปทีเดียว ตรงไหนแยกก็ให้ทราบว่ายแยกด้วยภาคปฏิบัติของตน ตรงไหนเข้าร่วมกันก็ให้รู้โดยภาคปฏิบัติของตัวเอง ไม่ให้คาดไม่ให้เดา

ตั้ง สมมติ ปัญญา นี้ก็เหมือนกัน ของแต่ละรายๆ แต่ละนิสัย เอา สมมติของเราเป็นอย่างไร ความสงบของเราเป็นแบบไหน ให้อำนาจในตัวเอง อย่าเอาเรื่องของคนอื่นมาคาดหมายเทียบเคียง มาเป็นสมบัติของตน มันเป็นเรื่องหยาบคาย มันไม่ใช่ของจริง ของจริงแล้วเป็นขึ้นมาอย่างไร นั่นแหละคือของเราแท้ ของเรามีความสงบแบบนี้ ปัญญาของเราเดินแบบนี้ หนักในการพิจารณาทางนั้นๆ องค์กรนั้นท่านชอบอย่างนั้น องค์กรนี้ท่านหนักไปในทางนี้ เป็นเรื่องของแต่ละท่านๆ อย่าเอามาคลเคล้ากัน ปฏิบัติให้จริงจังอย่างนี้โดยอยู่ในหลักสัจธรรมด้วยกัน

มรรคผลนิพพานจะอยู่ที่ไหนละที่นี่ เมื่อสติปัญญาได้หยั่งเข้าไปถึงจิตซึ่งเป็นที่ยอมรับของวิชชาตภาพทัฬหชาติแล้ว และกระจายมันออก ทำลายมันได้โดยสิ้นเชิง ไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่แล้ว อะไรจะมาเป็นภพเป็นชาติอีก มันไม่มี แล้วก็ไม่มีอะไรจะเทียบด้วย ถ้าว่างเสียหมดอย่างนี้ คนก็จะคิดว่าว่าง....อย่างไรไม่รู้ ความจริงมันเป็นอยู่นี่รู้ชัดๆ เต็มหัวใจแต่พูดไม่ออก ยกเอามาสมมุติ เพราะอันนั้นไม่ใช่สมมุติ จะมาพูดแบบสมมุติจะให้มันตรงแบบธรรมชาติมันตรงไม่ได้ เพราะอันนั้นเป็นวิมุติอันนี้เป็นสมมุติ เป็นแต่เพียงข้อเทียบเคียงกันไปเท่านั้น

จงพากันตั้งใจปฏิบัติอย่าท้อถอยอย่าลดละ อยู่ที่ไหนอย่าเผลอ อย่าลืมน้ำลืมน้ำตัวอย่าหลงกับสิ่งใดๆ ในโลกนี้ เป็นของเก่าแก่เคยมีมาตั้งแต่เดิม วัตถุประสงค์ต่างๆ มีอยู่เต็มแผ่นดิน ไปที่ไหนก็มีแต่อันนี้ ดินฟ้าอากาศ ต้นไม้ภูเขา เราเห็นอยู่แล้วด้วยตาตั้งแต่วันเกิดมา ตื่นเต้นกับมันอะไรกัน ฟังแต่ว่าโลกสมมุติเป็นไร อะไรๆ ก็สมมุติ สมมุติกันขึ้นมาๆ เมื่อสมมุติกันขึ้นมาแล้วก็หลงกัน โลกทั้งโลกมีแต่ความหลงสมมุติกัน ไม่มีใครรู้สมมุติกันบ้างเลย ความหลงสมมุติ ความติดสมมุติ ก็คือ ความติดทุกข์ ความจมอยู่ในทุกข์นั้นแล จึงไม่ใช่ความฉลาด สมมุติก็ให้รู้ว่าสมมุติ เมื่อรู้สมมุติรอบหมดแล้วก็เป็วิมุติขึ้นมาเอง ภายในใจดวงที่เคยหลงเคยติดนั้นแล เอาละ